

سوء استفاده از حقوق گواهی‌های ثبت اختراع

زهرا مرادی¹

حقوق مالکیت فکری حمایت‌های قانونی وسیع و گسترده‌ای را از حق اختراع به عنوان یکی از مصادیق مالکیت صنعتی به عمل می‌آورد که این حمایت‌ها در مقررات بین‌المللی و قوانین داخلی کشورها به صورت اعطای حقوق و انحصارات به دارندگان حق اختراع منعکس گردیده‌اند. در برخی مواقع، این وسعت حیطه حمایت‌ها از اختراع منجر به سوء استفاده دارندة حق اختراع از حقوق خویش به انحاء مختلف می‌گردد. این مطالعه سعی دارد تا مصادیق این گونه سوء استفاده‌ها را با توجه به مفاد موافقتنامه تریپس و نیز قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری ایران مصوب 1386 مورد توجه قرار دهد. مصادیقی از سوء استفاده از حق اختراع که در این نوشته آمده است، شامل عدم افشای مناسب جزئیات یک اختراع متقاضی ثبت در هنگام ثبت فناوری، گنجاندن رویه‌های محدودکننده تجاری در قراردادهای انتقال فناوری از سوی دارندة حق اختراع و عدم به کار بستن اختراع ثبت شده که منجر به صدور مجوزهای اجباری می‌شود، می‌باشد.

واژگان کلیدی:

حقوق مالکیت صنعتی، حق اختراع، موافقتنامه تریپس، سوء استفاده از حق اختراع.

طبقه‌بندی JEL: O31, O34, K33

(1) مقدمه

حقوق مالکیت صنعتی برای حمایت از فراورده‌ها و فرایندهای نو پس از احراز شرایط لازم برای ثبت نوآوری به عنوان یک اختراع انحصارات گسترده‌ای را به ثبت‌کننده (مالک اختراع)¹ ارائه می‌کند. عموماً دغدغه فعالان حقوق مالکیت صنعتی حمایت از اختراعات و حقوق صاحبان آن است که مبدا حقوق آن‌ها مورد سوء استفاده قرار گیرد. اما در این جا یک مسئله به ذهن متبادر می‌شود؛ و آن این که با وجود انحصارات گسترده‌ای که قوانین برای مالک اختراع قائل می‌شوند، آیا دارنده این حق از حقوق خود تجاوز می‌کند؟ در این صورت هر گونه تخطی از حقوق و عدم رعایت قواعدی که دارنده حق بر اساس ثبت اختراع به دست می‌آورد نقض قرارداد ثبت محسوب می‌شود. این مقاله می‌کوشد ابتدا شرایط لازم برای ثبت یک اختراع و انحصارات ناشی از ثبت را با توجه به مفاد قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری ایران مصوب سال 1386 که از این پس قانون ثبت اختراعات نامیده می‌شود و موافقتنامه جنبه‌های تجاری حقوق مالکیت فکری² که از این پس موافقتنامه تریپس نامیده می‌شود بیان کند. سپس مواردی که به عنوان سوء استفاده از حق اختراع ممکن است به وجود آید را مطرح می‌کند. لازم است در مجال دیگری به طور مفصل به راه‌کارهای مقابله با این سوء استفاده‌ها پرداخته شود.

(2) شرایط ثبت اختراع

اختراع در قوانین اکثر کشورها تعریف نشده است. از دیدگاه برخی اختراع یک ایده جدید است که راه حل عملی برای یک مشکل مشخص در زمینه فناوری ارائه می‌دهد (میرحسینی، 1385: 65). در حالی که کنوانسیون پاریس و موافقتنامه تریپس نیز تعریفی از اختراع ارائه نمی‌کنند، با وجود این، قانون ثبت اختراعات ایران در ماده 1 خود اختراع را این‌گونه تعریف می‌کند:

1- Patent Holder

2- Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (TRIPS)

”اختراع نتیجه فکر فرد یا افراد است که برای اولین بار فرایند یا فرآورده‌ای خاص را ارائه می‌کند و مشکلی را در یک حرفه، فن، فناوری، صنعت و مانند آن‌ها حل می‌نماید.“
 باید بین اختراع و گواهی ثبت اختراع تفاوت گذاشت. گواهی ثبت اختراع سندی است که برای حمایت از اختراع صادر شده است و در آن امتیاز انحصاری از طرف دولت به مخترع برای مدت معین واگذار می‌شود. بدین ترتیب گواهی ثبت اختراع، سندی است که در هر کشوری به وسیلهٔ ادارهٔ ثبت اختراع صادر می‌شود و دارندهٔ آن (مخترع یا مالک اختراع) برای مدت معینی نوعی انحصار برای استفاده از اختراع خود اعم از استفاده، توسعه یا فروش آن به دست می‌آورد (مرادی، 1388: 10).
 اما شرایطی که یک اختراع برای ثبت شدن و دریافت گواهی ثبت نیاز دارد در مادهٔ 112 و مادهٔ 26 قانون ثبت اختراعات ایران و در مادهٔ 327³ و مادهٔ 429⁴ موافقتنامه تریپس ذکر شده‌اند:

2-1) اختراع باید جدید⁵ باشد

تازه بودن در واقع یک صفت لاینفک برای هر اختراع می‌باشد. اختراعی جدید است که در فن یا صنعت قبلی پیش‌بینی نشده باشد. منظور از فن یا صنعت قبلی عبارت است از هر چیزی که در هر نقطه‌ای از جهان از طریق انتشار کتبی یا شفاهی و یا از طریق استفادهٔ عملی و یا هر طریق دیگر قبل از تقاضا یا در موارد مقتضی قبل

1 - ماده 2 قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری ایران مصوب 1386: " اختراعی قابل ثبت است که حاوی ابتکار جدید و دارای کاربرد صنعتی باشد. ابتکار جدید عبارت است از آن چه که در فن یا صنعت قبلی وجود نداشته باشد و از نظر صنعتی، اختراعی کاربردی محسوب می‌شود که در رشته‌ای از صنعت قابل ساخت یا استفاده باشد. مراد از صنعت، معنای گسترده آن است و شامل مواردی نظیر صنایع دستی، کشاورزی، ماهیگیری، و خدمات نیز می‌شود."

2 - ماده 6 قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری ایران مصوب 1386: " اظهارنامه ثبت اختراع که به اداره مالکیت صنعتی داده می‌شود، باید موضوعی که حمایت از آن درخواست می‌شود، ... توصیف ادعا، خلاصه‌ای از توصیف اختراع و در صورت لزوم نقشه‌های مربوطه را دربر داشته باشد. ... (ج): ادعای مذکور در اظهار نامه [باید] گویا و مختصر بوده و با توصیف همراه باشد، به نحوی که برای شخص دارای مهارت عادی در فن مربوط واضح و کامل بوده و حداقل یک روش اجرایی برای اختراع ارائه کند..."

3 - Article 27: "... patents should be available for any inventions, whether products or processes, in all fields of technology, provided that they are new, involve an inventive step and are capable of industrial application..."

4 - Article 29: "Members shall require that an applicant for a patent shall disclose the invention in a manner sufficiently clear and complete for the invention to be carried out by a person skilled in the art and may require the applicant to indicate the best mode for carrying out the invention known to the inventor at the filing date or, where priority is claimed, at the priority date of the application . . . ."

5- New

از تاریخ حق تقدم ناشی از اظهارنامه متقاضی ثبت اختراع برای عموم مردم افشاء شده باشد (همان: 21).

در موافقتنامه تریپس چگونگی احراز تازگی یک اختراع به قوانین داخلی کشورها محول شده است و از این حیث امکان انعطاف‌پذیری لازم متناسب با شرایط اقتصادی، اجتماعی و توسعه‌ای برای کشورها وجود دارد که این امر امتیاز مهمی محسوب می‌شود. نکته‌ای که در این رابطه قابل تأمل می‌باشد؛ این است که آیا این تازگی و جدید بودن در مقیاس هر کشور عضو مورد بررسی قرار می‌گیرد و یا این که تازگی در مقیاس جهانی مد نظر است. موافقتنامه تریپس در پاسخ به این سوال ساکت بوده و حاوی مقررۀ خاصی نیست، البته در این که جدید بودن در حدود قلمرو یک کشور ملاک است یا جهان معمولاً بین کشورها نیز اختلاف است. قانون ثبت اختراعات ایران تازگی را در سطح جهانی معیار می‌داند (قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری ایران مصوب سال 1386، ماده 4).

2-2) اختراع باید حاوی گام ابتکاری¹ باشد

یکی دیگر از شرایط ماهوی برای ثبت اختراع این است که اختراع حاوی گام ابتکاری باشد. اختراع زمانی حاوی یک گام ابتکاری است که با در نظر گرفتن فن یا صنعت قبلی مربوط به اظهارنامه اختراع و با توجه به تعریف اختراع برای شخصی که دارای مهارت معمولی در فن مذکور است معلوم و آشکار نباشد. در پاورقی‌ای که ذیل ماده 27 در موافقتنامه تریپس آمده است اعلام نموده که یک کشور عضو می‌تواند "ابداعی بودن" را به عنوان "غیر بدیهی"² تفسیر کند. یعنی چنانچه اختراعی دارای ویژگی غیر بدیهی باشد، این اختراع، اختراع ابداعی تلقی خواهد گردید.

بدیهی است که بین این شرط و شرط جدید بودن اختراع تفاوت وجود دارد؛ زیرا در این مرحله موضوع بررسی اداره ثبت اختراع این است که آیا در این اختراع نسبت

1- Inventive step

2- Non-obvious

به اختراع‌های قبلی گامی به پیش برداشته شده است و آیا این حرکت به جلو برای افراد ماهر در این فن شناخته شده بود یا خیر؟ احراز این مسئله نیاز به بررسی و جستجو دارد که توسط اداره ثبت اختراعات انجام می‌گیرد.

قانونگذار ایران در ماده 2 قانون ثبت اختراعات، اقدام به ادغام دو واژه ابتکار و جدید به جای دو شرط جدید بودن و حاوی گام ابتکاری بودن که مورد اجماع همگان قرار دارد، کرده است. مشخص نیست که منظور قانون‌گذار تقلیل شروط ماهوی یک اختراع برای ثبت بوده است یا این که با آوردن عبارت ابتکار جدید معنای هر دو واژه مورد نظر بوده است (مرادی، پیشین: 28).

2-3) اختراع باید دارای کاربرد صنعتی¹ باشد

یکی دیگر از شرایط ماهوی برای ثبت اختراع این است که اختراع ادعایی دارای کاربرد صنعتی باشد. در پاورقی ماده 27 موافقتنامه تریپس آمده است که هر کشور عضو می‌تواند این عبارت را به "مفید" تعبیر و تفسیر نماید. اختراعی از نظر صنعتی کاربردی محسوب می‌شود که در هر رشته‌ای از صنعت قابل ساخت یا استفاده باشد، صنعت به معنای گسترده آن منظور است و از جمله شامل صنایع دستی، کشاورزی، ماهیگیری و خدمات نیز می‌شود، در قانون ایران نیز این وسعت معنا تصریح شده است.

2-4) اختراع باید در هنگام ثبت به اندازه کافی افشاء² شود

مخترع جهت ثبت اختراع خود باید به ثبت اختراع در مرجع ذیصلاح به صورت کتبی و با افشای مناسب اطلاعات اختراع خود اقدام نماید. افشاء مهمترین پیش‌نیاز اعطای گواهی اختراع است و باید به صورت کامل انجام پذیرد، بدون این که قسمتی از محتوای اختراع پنهان بماند؛ چرا که ممکن است مدت حمایت از اختراع به پایان برسد، بدون این که بتوان از اختراع استفاده عمومی نمود (Bainbridge, 2009: 362).

1- Industrial Application

2- Disclosure

متقاضی برای ثبت اختراع خود باید اطلاعات کافی از اختراع خویش را افشاء نماید. افشای اختراع شرایط ایجابی اختراع مبنی بر جدید بودن، حاوی گام ابتکاری بودن و داشتن کاربرد صنعتی را ثابت می‌نماید، علاوه بر این که افشاء هم خود از شرایط ایجابی ثبت اختراع محسوب می‌شود، بلکه از این طریق مشخص می‌شود که اختراع حاوی شروط منعکس شده در قوانین است (Ibid.). همان‌گونه که موافقتنامه تریپس و نیز قانون ثبت اختراعات ایران مقرر می‌دارند؛ افشاء باید به صورتی باشد که یک فرد ماهر در فن مورد نظر با استفاده از جزئیات افشاء شده قادر به پیاده ساختن اختراع متقاضی ثبت باشد.

3) حقوق اعطایی و انحصارات ناشی از ثبت اختراع

موافقتنامه تریپس در مواد 28 و 30 خود حقوق و انحصارات اعطایی به دارنده اختراع ثبت شده را عنوان می‌کند. قانون ثبت اختراعات که تا حد بسیار زیادی منطبق با موافقتنامه تریپس است این موارد را در ماده 115 بر می‌شمارد.

- 1 - ماده 15 قانون ثبت اختراعات: «حقوق ناشی از گواهینامه اختراع به ترتیب زیر است:
الف - بهره‌برداری از اختراع ثبت شده در ایران توسط اشخاصی غیر از مالک اختراع، مشروط به موافقت مالک آن است. بهره‌برداری از اختراع ثبت شده به شرح آتی خواهد بود:
1- در صورتی که اختراع در خصوص فرآورده باشد:
اول - ساخت، صادرات و واردات، عرضه برای فروش، فروش و استفاده از فرآورده؛
دوم - ذخیره به قصد عرضه برای فروش، فروش یا استفاده از فرآورده؛
2- در صورتی که موضوع ثبت اختراع فرآیند باشد:
اول - استفاده از فرآیند؛
دوم - انجام هر یک از موارد مندرج در جزء (1) بند (الف) این ماده در خصوص کالاهایی که مستقیماً از طریق این فرآیند به دست می‌آید.
ب - مالک می‌تواند با رعایت بند (ج) این ماده و ماده (17) علیه هر شخص که بدون اجازه او بهره‌برداری‌های مندرج در بند (الف) را انجام دهد و به حق مخترع تعدی کند و یا عملی انجام دهد که ممکن است منجر به تعدی به حق مخترع شود، به دادگاه شکایت کند.
ج - حقوق ناشی از گواهینامه اختراع شامل موارد زیر نمی‌شود:
1- بهره‌برداری از کالاهایی که توسط مالک اختراع یا با توافق او در بازار ایران عرضه می‌شود.
2- استفاده از وسایل موضوع اختراع در هواپیماها، وسائط نقلیه زمینی یا کشتی‌های سایر کشورها که به طور موقت یا تصادفاً وارد حریم هوایی، مرزهای زمینی یا آبهای کشور می‌شود.
3- بهره‌برداری‌هایی که فقط با اهداف آزمایشی درباره اختراع ثبت شده انجام می‌شود.
4- بهره‌برداری توسط هر شخصی که با حسن نیت قبل از تقاضای ثبت اختراع یا در مواقعی که حق تقدم تقاضا شده است، قبل از تاریخ تقاضای حق تقدم همان اختراع، از اختراع استفاده می‌کرده یا اقدامات جدی و مؤثری جهت آماده شدن برای استفاده از آن در ایران به عمل می‌آورده است.
د - حقوق استفاده کننده قبلی که در جزء (4) بند (ج) این ماده قید شده است، تنها به همراه شرکت یا کسب و کار یا به همراه بخشی که در آن از اختراع استفاده می‌شده یا مقدمات استفاده از آن فراهم گردیده، قابل انتقال یا واگذاری است.»

3-1) حق استفاده، ساخت، عرضه برای فروش و واردات اختراع

به طور کلی، چند انحصار پس از ثبت یک اختراع برای مالک آن متصور است: در مواردی که موضوع ثبت یک محصول است، چنانچه اشخاص ثالث بدون موافقت مالک اقدام به ساخت، استفاده، عرضه برای فروش، فروش یا وارد کردن این محصول برای مقاصد یاد شده کرده باشند، مالک می‌تواند از اقدامات آن‌ها جلوگیری به عمل آورد. در مواردی که موضوع ثبت یک فرایند است، چنانچه اشخاص ثالث بدون موافقت مالک اقدام به استفاده کرده باشند، مالک می‌تواند از این اقدام و همین طور از استفاده، عرضه برای فروش، فروش یا وارد کردن دست کم محصولی که مستقیماً از این فرایند برای مقاصد یاد شده به دست می‌آید، جلوگیری به عمل آورد.

قانونگذار حق ساخت، صادرات و واردات، عرضه برای فروش، فروش و استفاده از اختراع را هنگامی که یک فراورده باشد، برای مالک آن قائل می‌شود. در صورتی که موضوع ثبت یک فرایند باشد، استفاده از فرایند و همچنین حقوق مذکور برای محصول ناشی از فرایند برای مالک اختراع محفوظ است. مالک اختراع می‌تواند از متعديان به حقوقش به دادگاه شکایت کند.

3-2) حق انتقال و واگذاری اختراع ثبت شده

مالکان اختراعات ثبت شده همچنین از حق ثبت اختراع، واگذاری یا انتقال اختراع ثبت شده از طریق ارث و انعقاد قراردادهای اعطای پروانه (مجوز) برخوردار خواهند بود. بر این اساس، ثبت اختراع به صاحبان آن نوعی حق انحصاری برای استفاده از اختراع خود اعطاء می‌کند و به آن‌ها اجازه می‌دهد که جلوی استفاده دیگران از آن اختراع را بگیرند. به عبارت دیگر، تولیدکنندگانی که می‌خواهند از اختراع مذکور استفاده کنند باید از مخترع آن، مجوز یا پروانه امتیاز (لیسانس) بگیرند که معمولاً با پرداخت حق الامتیاز همراه است.

3-3) مدت زمان حمایت

بر اساس ماده 33 موافقتنامه تریپس مدت حمایت از حق اختراع قبل از انقضای بیست سال از تاریخ تشکیل پرونده پایان نخواهد یافت. در ماده 16 قانون ثبت اختراعات ایران نیز مدت حمایت از اختراع، بیست سال پس از تاریخ تسلیم اظهارنامه اختراع منقضی می‌شود.

4) سوء استفاده‌های مرسوم از حقوق و انحصارات اختراعات ثبت شده

در صورتی که مالک حق اختراع از انحصارات و حقوقی که حقوق مالکیت صنعتی با ثبت نوآوری در اختیار وی قرار می‌دهد به نحوی استفاده کند یا در طریق کسب این حق به نحوی عمل کند که موجب نقض حقوق مالکیت صنعتی یا اهداف این حقوق شود- اگر یکی از اهداف این حقوق را منفعت رساندن به جامعه در نظر بگیریم- و مالک حق اختراع از حقوق خود به نحوی استفاده کند که منجر به متضرر ساختن منافع عمومی شود، می‌توان گفت وی از حقوق خود سوء استفاده کرده است. باید توجه داشت که سوء استفاده از حق اختراع مسئله‌ای است که مبنای قانونی دارد؛ چرا که حقوقی که مورد سوء استفاده قرار می‌گیرند را، قانون در اختیار مالک قرار می‌دهد. مخترع یا مالک اختراع در هنگام ثبت اختراع برای به دست آوردن حقوق یا پس از ثبت اختراع و ایجاد انحصارات وسیع، ممکن است از حقی که برای وی ایجاد می‌شود پا را فراتر گذاشته و به نحوی عمل کند که از حدود قانونی خود فراتر رفته و موجب متضرر ساختن منافع عمومی گردد.

4-1) عدم افشای مناسب¹ اطلاعات اختراع متقاضی ثبت یا اختراع ثبت شده

همان‌طور که گفته شد، متقاضی ثبت هر اختراع برای ثبت اختراع خود باید اطلاعات کافی از اختراع خویش را افشاء نماید، از این طریق مشخص می‌شود که اختراع حاوی شروط منعکس شده در قوانین است، اما همیشه افشاء کافی و روشن انجام نمی‌شود و

1 - Insufficient Disclosure

مرجع ثبت اختراع در قبال انحصاری که باید در ازای ثبت اختراع اعطاء نماید با تعهد ناتمام متقاضی ثبت به صورت افشای نامناسب مواجه می‌شود. در صورتی که مخترع یا مالک اختراع در مسیر ثبت اختراع خود افشای مناسبی از نوآوری خود نداشته باشد و اطلاعات یک اختراع پنهان بمانند می‌توان گفت که وی در تحصیل حق اختراع با توجه به عدم افشای مناسب، از موقعیت خود سوء استفاده نموده و بدون تحقق الزامات قانونی حق اختراع را کسب نموده است.

از آنجایی که عموماً مخترعان یا دارندگان اختراع از افشای کامل و مناسب اطلاعات و جزئیات اختراع خود اکراه دارند، مسئله افشای مناسب اطلاعات و جزئیات مربوط به اختراع متقاضی ثبت و یا مسائل مربوط به چگونگی افشاء و عدم صداقت در افشای اطلاعات، مواردی هستند که دارنده گواهی اختراع می‌تواند از آن دستاویزی برای سوء استفاده از حق خود به دست آورد. امتناع از افشای مناسب اطلاعات، تمدید زمان انحصار و از این قبیل، مسائل مرتبط با افشای اطلاعات و جزئیات اختراع هستند. افشای مناسب از جهات گوناگون دارای اهمیت، مزایا و آثار مثبتی است که در این مجال فرصت پرداختن به آن‌ها نیست.

افشای نامناسب ممکن است اشکال گوناگونی به خود بگیرد که از آن جمله می‌توان به نمونه‌های زیر اشاره کرد:

1-1-4) افشای مبهم و ناکافی اطلاعات

با وجود اهمیت و ضرورت افشای کامل اطلاعات و جزئیات یک اختراع عدم افشای مناسب و کافی اطلاعات اختراع ثبت شده از سوی مخترعین یا مالکین اختراع مسئله بسیار شایعی است. مخترعین یا -عموماً- مالکین اختراع از افشای اطلاعات و جزئیات اختراع خود ممانعت می‌کنند. البته نمی‌توان این مسئله را از نظر دور داشت که زاویه دید هر یک از کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه به مسئله افشاء متفاوت است. اغلب دلایلی که برای اکراه از افشای مناسب و کافی مطرح می‌شوند، عبارتند از:

الف) افشای کامل و روشن اطلاعات و جزئیات اختراع باعث سوء استفاده غول‌های

فناوری و اشخاص حقیقی می‌شود. به این صورت که افشاء باعث لو رفتن اطلاعات و جزئیات شده و ممکن است این اشخاص حقیقی اقدام به ثبت اختراعی مشابه بنمایند و مخترع یا مالک اختراع را از دستیابی به حقوق خود ناشی از اختراع اصلی محروم کنند (Turner, 1998: 206).

ب) همچنین ممکن است افشای کامل جزئیات منجر به از دست رفتن وصف جدید بودن اختراع شود.

پ) عدم تمایل برای افشای مناسب و کافی اختراع از این زاویه نیز قابل تأمل است که افشای مناسب منجر به انتقال فناوری آن اختراع به ثبت‌کنندگان و دریافت‌کنندگان اختراع می‌گردد، از اینرو، دارندگان حق اختراع در راستای حفظ دانش فنی اختراع ثبت شده در دست خویش مایل به افشای مناسب جزئیات اختراع نیستند. اختراع ثبت شده منبع مناسبی برای دستیابی به فناوری است و این در حالی است که مالکان اختراع تنها اقدام به افشای آن بخشی از اطلاعات مربوط به اختراع می‌نمایند که قادر به پنهان نمودن آن نباشند. به عبارت دیگر، مخترع یا مالک اختراع هنگامی اقدام به ثبت یک نوآوری به عنوان یک اختراع می‌نماید که دیگر نتواند اطلاعات حیاتی یک اختراع را مخفی نگه دارد. با وجود این، نباید نقش حیاتی اطلاعات افشاء شده یک اختراع را در انتقال دانش فنی از نظر دور داشت (Fasih, 1998: 65-67).

4-1-2 کاربرد جدید¹

این شکل از افشای اطلاعات و جزئیات مربوط به اختراع ثبت شده که منجر به پیچیدگی‌هایی در ثبت اختراع و یا سوء استفاده از حق ثبت اختراع می‌شود در حیطه اختراعات دارویی متداول است. این عمل منجر به ثبت اختراع جدید و در نتیجه ایجاد حق یا افزایش دوره انحصار برای مخترع یا مالک اختراع بر پایه اختراعی می‌شود که قبلاً ثبت شده است:

”کاربرد جدید دارویی بدین معناست که برای محصول قبلاً شناخته شده- اعم از

1- New Use

این که دارای استفاده دارویی بوده است یا نه - کاربرد دارویی جدیدی شناسایی شود. بنابراین، شناسایی کاربرد جدید دارویی شامل دو صورت است: صورت اول، ناظر به موردی است که برای یک ماده قبلاً شناسایی شده و فاقد کاربرد دارویی، کاربرد دارویی اعم از اثر درمانی یا تشخیصی شناسایی شود. این حالت را در اصطلاح "نخستین تجویز"¹ می‌نامند. اما، صورت دوم، ناظر به موردی است که برای یک فرآورده دارویی که قبلاً شناسایی شده و دارای یک یا چند استفاده دارویی مشخص بوده است، کاربرد دارویی جدید شناسایی شود.... این حالت را اصطلاحاً "دومین تجویز"² می‌نامند" (صادقی، 1387: 438-439).

با توجه به تعریف بالا از کاربرد جدید دارویی باید میان این موضوع و تکمیل داروهای موجود و افزودن یا کاستن ترکیبات آنها و تغییر ساختار دادن داروهای موجود برای دستیابی به اثرات متفاوت از تأثیرات فعلی این داروها، تفاوت قائل شد. مورد دوم قابلیت حمایت و ثبت را دارد (همان). اما، در مورد کاربرد جدید دارویی که مخترع ترکیبی بر داروی موجود نیافزوده و در فرمول آن تغییری ایجاد نکرده است؛ بلکه تنها کاربرد جدیدی برای داروی فعلی شناسایی کرده است، مسئله متفاوت‌تر و پیچیده‌تر است.

مسئله کاربرد جدید دارویی از جایی با افشاء مرتبط می‌شود که کشف کاربرد جدید دارویی در مورد دومین تجویز یک امر تصادفی نبوده و مخترع یا مالک اختراع با عدم افشای مناسب و کافی اطلاعات و جزئیات اختراع خود دست به پنهانکاری زده و برای افزایش طول دوره انحصار خود بخشی از اطلاعات مربوط به اختراع اولیه خود را افشاء ننموده و چگونگی عملکرد اختراع خود را به طور کامل بازگو نکرده است. به ترتیبی که در اواخر دوره بیست ساله حمایت از اختراع کمپانی تولید دارو که اقدام به ثبت اختراع دارویی اولیه نموده است اعلام می‌کند که کاربرد جدیدی برای داروی ثبت شده کشف نموده است و از این طریق اقدام به ثبت مجدد همان دارو با کاربرد جدید می‌نماید. این عمل بیشتر از این جهت انجام می‌پذیرد که هزینه‌هایی که صرف اختراع یک دارو

1- First Indication

2- Second Indication

می‌شود بسیار بالاست؛ کمپانی‌های تولید دارو مدت زمان بسیار طولانی و همچنین هزینه‌های بالایی را برای تولید و عرضه آن به بازار متحمل می‌شوند، از اینرو، به زعم ایشان دوره حمایت بیست ساله با توجه به توصیفات بالا دوره کوتاه و غیرمنصفانه‌ای برای حمایت از یک اختراع دارویی است (Kubler, <http://www.australianprescriber.com>) (magazine/29/6/148/9).

با توجه به این که کاربرد جدید دارویی در ایالات متحده آمریکا و نیز اتحادیه اروپا و بسیاری از کشورهای توسعه یافته مورد پذیرش قرار گرفته است؛ چنین مسئله‌ای کاملاً قانونی است و با وجود این که نوعی سوء استفاده از حق محسوب می‌شود به هر حال مورد پذیرش واقع شده است، در حالی که این مسئله منجر به دو برابر شدن دوره انحصار و حمایت از مخترع یا مالک اختراع می‌شود و در واقع از زاویه دید حقوق مالکیت فکری مسئله پذیرفته شده‌ای است، از سوی دیگر برای کشورهای در حال توسعه نتایج عکس به همراه دارد. انحصار ناشی از تمدید حمایت که منجر به ابقای بازارهای جهانی در دست کمپانی‌های دارویی می‌شود، با توجه به ناتوانی تولید چنین داروهایی در این کشورها منجر به کاهش قدرت چانه‌زنی کشورهای جهان سوم برای خرید داروها و در نتیجه گنجاندن شرایط دشوار برای کشور خریدار در قراردادهای فروش و انتقال فناوری می‌شود. پذیرش کاربرد جدید دارویی از زاویه دید کشورهای در حال توسعه دامن زدن به رویه‌های ضد رقابتی¹ و متناقض با اقتصاد باز در بازارهای دارویی است (مرادی، پیشین: 42-46).

موارد دیگری از افشای نامناسب اطلاعات و جزئیات اختراع که می‌تواند منجر به سوء استفاده از حق اختراع شود نیز وجود دارد که البته به اندازه کاربرد جدید جنجالی و چالش برانگیز نیست. از جمله داروهای چند شکلی²، این داروها، داروهایی هستند که با ترکیب و ساختار یکسان به صورت‌های مختلف در بازار عرضه می‌گردند، مانند این که برخی داروها هم به صورت قرص، شربت و آمپول تزریقی با اثر یکسان در بازار موجود

1 - Anti Competitive

2 - Polymorphism

می‌باشند. نکته این جاست که اگر دارویی با شکل خاصی به عنوان اختراع ثبت شد آیا مخترع یا فرد دیگری می‌تواند شکل دیگری از داروی موجود را به عنوان یک اختراع جدید به ثبت برساند؟ (همان: 46). در این مورد به جز کشور آمریکا که ثبت شکل جدید دارو را به عنوان یک اختراع تازه به ثبت می‌رساند اغلب کشورها استدلال‌هایی در رد و عدم پذیرش این مسئله دارند. نقطه ارتباط داروهای چند شکلی با افشای اطلاعات و جزئیات در این جاست که اگر مخترع پیش از ثبت اختراع خود به مسئله واقف باشد، اما این مسئله را برای افزایش حمایت‌ها و حقوق خود پنهان کند در حقیقت از حق اختراع خود سوء استفاده نموده است و منجر به نتایجی خواهد شد که برای کاربرد جدید دارویی نیز گفته شد. شیوه‌های جدید مصرف داروها نیز مسئله مشابهی است که امکان سوء استفاده از حق را برای مخترع یا مالک اختراع فراهم می‌نماید.

2-4) به‌کارگیری رویه‌های محدودکننده تجارت¹ در قراردادهای انتقال فناوری²

انحصار ناشی از حقوق مالکیت صنعتی که به مخترع یا مالک اختراع اعطاء می‌شود، در عرصه تجارت قدرت برتر در بازار نقل و انتقال فناوری را در مقابل خریداران فناوری برای دارنده حق اختراع به ارمغان دارد. این انحصار و قدرت که در معاملات نمود پیدا می‌کند برخی مواقع منجر به نقض قوانین رقابت می‌شود که در پی افزایش کارآمدی اقتصادی در تجارت و صنعت است و در نهایت منجر به سوء استفاده از حقوق مالکیت صنعتی می‌گردد. عموماً انتقال فناوری ممکن است به روش‌های زیر در میان کشورها صورت پذیرد؛

الف) تجارت کالاها و خدمات و به خصوص محصولات واسطه‌ای پیشرفته از نظر فناوری که در خارج از کشور اختراع شده‌اند؛ به طوری که با استفاده از مهندسی معکوس از بررسی محصول به طراحی آن دست یافت.

ب) یادگیری درباره فناوری خارجی از طریق دسترسی به دانش مدون در یک طرح

1- Restrictive Business Practices

2- Technology Transfer Agreements

کلی یا از طریق ارتباط حرفه‌ای و کارکردن با متخصصان خارجی که باعث انتقال دانش غیرمدون می‌شود.

پ) سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در هنگامی که دو یا چند شرکت تجاری برای انجام پروژه‌ای که نیاز به سرمایه‌گذاری عظیم دارد سرمایه‌های خود را به اشتراک بگذارند (مشارکت تجاری)¹.

ت) تجارت مستقیم دانش فنی که از طریق خرید فناوری یا لیسانس انجام می‌شود. ممکن است در انتقال فناوری تأمین‌کننده فناوری اقدام به انتقال مالکیت پروانه اختراع به انتقال‌گیرنده کند (قرارداد فروش)، یا اجازه استفاده از تمام یا بخشی از حقوق پروانه اختراع را به دریافت‌کننده در ازای مدت معین² و در قلمرو تعیین شده³ انتقال دهد، بدون این که مالکیت پروانه منتقل شود (قرارداد لیسانس).

4-2-1) رویه‌های محدودکننده تجاری در قراردادهای انتقال فناوری

عنصر اساسی که منجر به رواج رویه‌های محدودکننده تجاری⁴ در قراردادهای انتقال فناوری می‌شود این واقعیت است که در این قراردادها این دانش فنی است که مورد معامله قرار می‌گیرد. حقوق قانونی که به یک تأمین‌کننده فناوری از طریق حقوق مالکیت صنعتی اعطا می‌شود گنجاندن بسیاری از این رویه‌های محدودکننده تجاری در قراردادهای انتقال فناوری را قانونی می‌نماید. رویه‌های محدودکننده تجاری ممکن است توسط هر یک از تأمین‌کنندگان فناوری:

- 1) برای تقویت موقعیت خود در یک بازار؛
- 2) برای انحصاری کردن محصول یا فرآیند؛
- 3) و یا کنترل بر بازار اعمال شوند.

1- Joint Venture

2- مدت معین حداکثر می‌تواند برابر با مدت اعتبار پروانه اختراع باشد که از تاریخ درخواست پروانه اختراع در اغلب کشورها 20 سال است.

3- پروانه اختراع در کشورهایی معتبر است که اختراع در آن‌ها به ثبت رسیده باشد، این قید از این جهت است که قرارداد لیسانس در قلمروی معتبر است و برای دارنده خود انحصار ایجاد می‌کند که اختراع در آن ثبت شده باشد.

4- Restrictive Business Practices

چنین قدرتی در بازار ممکن است در رویه‌هایی نیز به وجود آید که در آن تأمین‌کنندگان کالاها یا خدمات مشابه با یکدیگر هماهنگ می‌شوند. این تأمین‌کنندگان در مواردی چند توافق می‌کنند؛

الف) خودداری از رقابت میان خود؛

ب) تقسیم بازار میان خود؛

پ) لیسانس‌های متقاطع؛

ت) بایکوت کردن بازارهای داخلی¹؛

ث) قیمت مقطوع؛

ج) تخصیص بازار به خود؛

چ) قراردادهای پیوندی (Professional Services Affiliates Philadelphia, 1999: 5-7).

البته چنین مسائلی در بازرگانی بین‌المللی کالاها و خدمات رایج‌تر از قراردادهای بین‌المللی انتقال فناوری هستند (Fasih, Op.Cit.: 140). مشکل واقعی ناشی از موانع و محدودیت‌ها در قراردادهای اعطای لیسانس است که فراتر از حوزه حقوق اختراعات اعمال می‌شوند و سعی در کنترل یا محدود کردن صنعت و تجارت دارند. در چنین شرایطی، اختراعات ممکن است به عنوان محدودکننده تجارت محسوب شوند. سوء استفاده از حقوق برای تحمیل رویه‌های محدود کننده تجاری، از زمانی شدت یافت که نگرش به استانداردهای بین‌المللی برای حمایت از اختراعات از یک توازن میان منافع عمومی و شخصی به سمت حمایت از حقوق دارنده اختراع به عنوان یک اولویت بالاتر تغییر کرد. بدین ترتیب، وجود رویه‌های محدودکننده در معاملات فناوری منجر به سوء استفاده بیشتری در نظام اختراعات بین‌المللی می‌شود (Ibid.: 142).

یکی دیگر از موارد موثر در گنجاندن رویه‌های محدودکننده در قراردادهای لیسانس

1- این ترتیبات بین شرکت‌های هم سطح، قراردادهای افقی (Horizontal Agreements) نامیده می‌شوند. زمانی که شرکتی که در سطح بالاتر قرار دارد با اعمال محدودیت‌ها بر علیه شرکت ضعیف‌تر منجر به حذف وی شود یا با دادن امتیازات به شرکت ضعیف‌تر رقابتی آن را از گردونه حذف کند - ترتیبات قراردادی میان شرکت‌های غیرهمسطح - قراردادهای عمودی (Vertical Agreements) نامیده می‌شوند (صابری، 1387: 108).

ناشی از این واقعیت است که انتقال دهنده - که عموماً یک بنگاه تجاری بین‌المللی است - در تأمین فناوری تجاری مورد نظر در سطح جهان دارای انحصار است. به عبارت دیگر، تأمین‌کننده فناوری دارای یک بازار قدرتمند یا نوعی قدرت مسلط¹ در بازار است که بدون تردید برای وی نفوذ در مذاکرات قراردادهای انتقال فناوری را به ارمغان می‌آورد. طبق شواهد بر پایه تعداد قابل توجهی از گزارش‌ها و مطالعه بر روی قراردادهای انتقال فناوری که از سوی آنکتاب صورت گرفته است؛ بسیار رایج است که بنگاه‌های چندملیتی از قدرت مطلق خود در بازار سوء استفاده می‌نمایند و رویه‌های محدودکننده و آسیب‌رسان را در قراردادها از جمله قراردادهای انتقال فناوری به کشورهای در حال توسعه تحمیل می‌کنند (Ibid.,: 143).

این بنگاه‌های بزرگ سه عنصر اساسی توسعه را تحت تأثیر و کنترل خود قرار می‌دهند؛

(1) فناوری؛

(2) سرمایه‌های پولی؛

(3) فنون مدیریتی و بازاریابی.

به واسطه حضور قدرتمند در فراسوی مرزها، توانایی این بنگاه‌ها برای تغییر هنجارهای متداول در قواعد اقتصادی بسیار گسترده شده است (Ibid.,: 144).

واضح است که این بنگاه‌های چندملیتی بخش عمده‌ای از بازارهای داخلی و جهانی را کنترل می‌کنند و توزیع بازار صادرات، تبعیض قیمت و تغییر قیمت، شرایط مکانی برای انتقال فناوری و اختراعات و ورود به توافقات کارتل که منجر به کاهش رقابت می‌شود را اداره می‌کنند. همچنین نوعی تقسیم بازار میان بنگاه‌های چندملیتی وجود دارد که یک شرکت تابعه خاص قادر نخواهد بود به بازارهای خارجی معینی صادرات داشته باشد. علاوه بر این، چنین رویه‌های محدودکننده‌ای در قراردادهای مشارکت تجاری که

با حضور این بنگاه‌ها انجام می‌شود نیز بسیار متداول هستند. چنین قدرت بازار، نوعی قدرت چانه‌زنی ممتازی را برای تأمین‌کننده فناوری در مقابل دریافت‌کننده این فناوری به ویژه در کشورهای در حال توسعه ایجاد می‌کند. در نتیجه عدم توازن در قدرت چانه‌زنی، اهداف انتقال فناوری به شدت تحت تأثیر وجود شرایط محدودکننده متعدد در قراردادهای انتقال فناوری قرار می‌گیرد (Ibid.,: 144-145).

4-2-2) نمونه‌هایی از رویه‌های محدودکننده رایج در معاملات انتقال فناوری

نمونه‌های زیر را می‌توان به عنوان مواردی یاد کرد که تأمین‌کننده فناوری در قراردادهای انتقال فناوری به عنوان رویه‌ها یا رویه‌های محدودکننده به کار می‌بندد.

4-2-2-1) مقررات اعطای امتیاز¹

این ترتیبات لیسانس‌گیرنده² را متعهد می‌کند تا امتیاز هرگونه ارتقاء و نوآوری اعمال شده بر روی فناوری را به شرکت یا فرد لیسانس‌دهنده³ منتقل کند (Ibid.,: 157). قضیه بدین صورت است که لیسانس‌گیرنده به واسطه استفاده از اختراع و در فرایند تحقیق و توسعه بر روی اختراع ممکن است بتواند اختراع را ارتقاء بدهد یا این ارتقاء منجر به ثبت یک اختراع جدید شود و با گنجاندن این شرط از سوی لیسانس‌دهنده در قرارداد لیسانس‌گیرنده از این که امتیاز پیشرفت در اختراع را به دیگری انتقال دهد منع می‌شود.⁴

هدف لیسانس‌دهنده از گنجاندن این شرط در قرارداد انتقال فناوری این است که ارتقای اختراع مورد نظر چه به صورت دانش فنی جدید و یا یک اختراع جدید موجب افزایش قدرت رقابت لیسانس‌گیرنده خواهد شد و طبیعتاً منجر به کاهش قدرت رقابت لیسانس‌دهنده، در درازمدت حتی این امر ممکن است منجر به حذف لیسانس‌دهنده

1- Grant Back Provisions

2- Licensee

3- Licensor

4- بررسی‌ها نشان می‌دهند تا پیش از 1979 در قراردادهایی که میان شرکت‌های چندملیتی و شرکت‌های ایرانی انجام شده است، تقریباً در تمامی این قراردادها شرکت‌های ایرانی اجازه نداشتند هیچ گونه نوآوری و ارتقاء را بر روی فناوری که لیسانس آن را کسب کرده بودند به طرف سوم انتقال دهند یا به او لیسانس دهند، بلکه تنها شرکت‌های ایرانی می‌توانستند این ابداعات و ارتقاء را به لیسانس‌دهنده انتقال دهند (S.M Fasih, op cit.,: 156).

از گردونه رقابت گردد (صابری، همان: 124-125). از طرف دیگر، این امر انگیزه‌ی لیسانس‌گیرنده را برای انجام فعالیت‌های نوآورانه برای سازگار کردن و بومی‌سازی فناوری وارداتی از بین می‌برد (Ibid).

4-2-2-2 محدودیت در قلمرو کاربرد¹

اعمال محدودیت بر زمینه کاربرد زمانی رخ می‌دهد که یک فناوری ثبت شده را بتوان در زمینه‌های فنی متعدد استفاده کرد، ولی انتقال دهندگان فناوری اجازه کاربرد محدود از این فناوری را در قرارداد انتقال، داده باشند و اجازه کاربردهای دیگر را نداده باشند و یا برخی از کاربردهای آن را منحصر به خود یا طرف ثالث کرده باشند. البته باید به این نکته توجه داشت که اعمال محدودیت در قلمرو کاربرد در قراردادهای انتقال فناوری باید شرایط خاص و ویژه‌ای داشته باشد که بتوان آن را مصدقی از اعمال محدودیت بر آزادی بازار تلقی کرد. برای مثال با محدود نمودن ساخت یک فناوری ثبت شده به کاربرد خانگی، لیسانس‌دهنده پروانه تولید آن فناوری را برای مصرف در تأسیسات تجاری برای خود یا طرف ثالث رزرو می‌کند (Ibid.: 158). این محدودیت‌ها می‌توانند بر تخصیص بازار تأثیر داشته باشند. محدودیت‌ها در زمینه کاربرد فناوری می‌تواند دریافت‌کننده فناوری را از توسعه و بسط محصول خود به دیگر کالاهایی که می‌تواند در راستای تأمین نیازهای محلی باشد و یا از شانس بالاتری برای صادرات برخوردار باشد، باز دارد (Ibid.: 159).

4-2-2-3 ترتیبات پیوندی²

هنگامی که لیسانس‌دهنده، اعطای لیسانس در خصوص فناوری یا پروانه اختراع را منوط به این امر کند که لیسانس‌گیرنده درباره یک محصول دیگر از وی لیسانس بگیرد و یا کالا(ها)ی مشخصی را از لیسانس‌دهنده یا فرد دیگری که وی تعیین

1- Field of Use Restriction

2- Tie-in Clauses

می‌کند خریداری نماید را اصطلاحاً ترتیبات پیوندی گویند (Ibid.,: 160-161). در ترتیبات پیوندی دو کالا با یکدیگر پیوند می‌خورند، کالای مورد پیوند¹ که در قراردادهای لیسانس همان موضوع پروانه اختراع است و دیگری کالای پیوندشده² که می‌تواند اختراع جداگانه‌ای یا یک کالا باشد که اصولاً مربوط به پروانه اختراع نیست (صابری، پیشین: 114). البته اگر ترتیبات پیوندی در ارتباط و پیوستگی نزدیک استفاده شوند و از لحاظ تکنیکی برای تضمین بهره‌برداری مؤثر لازم بوده و یا برای تضمین کیفیت محصول به ثبت رسیده ضروری باشند، چنین فروشی توجیه‌پذیر است (Ibid.). وقتی لیسانس دهنده کالای پیوندشده را با کالای مورد پیوند گره می‌زند و واگذاری لیسانس را منوط به خرید کالای پیوندشده می‌نماید، قدرت رقابتی خود را در مقایسه با دیگر رقبا نه بر اساس قدرتی که صرف‌نظر از کالای مورد پیوند و در خصوص کالای پیوندشده دارد، بلکه براساس قدرتی که کالای مورد پیوند به او می‌دهد اعمال می‌کند (همان).

4-2-2-4) قیمت گذاری

بر اساس قواعد ضدانحصار هرگونه توافق میان رقبا که قیمت‌گذاری را مستقیم یا غیرمستقیم تحت تأثیر قرار دهد غیرقانونی است و هرگونه تبادل فهرست قیمت‌ها یا اطلاعات رقابتی به عنوان شاهدهی برای توطئه علیه بازار محسوب می‌شود (Professional Services Affiliates Philadelphia, 1999, : 5). درباره حق امتیاز باید این دو مفهوم را مد نظر داشت؛ 1- نرخ حق امتیاز³ و 2- مبنای حق امتیاز⁴ یعنی رویدادی که در اثر آن، تعهد به پرداخت حق امتیاز ایجاد می‌شود. در خصوص نرخ حق امتیاز، اصل بر عدم اعمال هر نوع محدودیت است، تنها شرط اساسی در خصوص اعتبار نرخ، توافق طرفین است. پروانه اختراع برای مالک آن انحصار ایجاد

1- Tying Product

2- Tied Product

3- Royalty Rate

4- Royalty Base

می‌کند. هر چند مدت این انحصار محدود است، اما این انحصار به مالک این قدرت را می‌دهد تا آن چیزی را که بازار قادر به پرداخت در قبال حقوق ناشی از پروانه اختراع است، به دست آورد. انگیزه کسب بالاترین درآمد ممکن - یعنی قیمتی که بازار پذیرش آن را دارد - منجر به سرمایه‌گذاری افراد در عرصه تحقیق و توسعه می‌شود، با این حال قوانین رقابت در برخی موارد محدودیت‌هایی را بر نرخ امتیاز اعمال می‌کنند. (صابری، پیشین: 118-123).

قراردادهای انتقال فناوری در کلیت خود یکی از انواع قراردادها هستند و قوانین رقابت مانند دیگر معاملات تجاری بر آنها نیز جاری می‌باشد؛ برای مثال لیسانس‌گیرندگان نمی‌توانند بر سر قیمت یک پروانه اختراع که قرار است لیسانس آن را اخذ کنند توافق نمایند. همان‌طور که تولیدکنندگان نمی‌توانند بر سر قیمت محصول تولیدشده توافق کنند (Dratler, 2004: 4-12). در حقوق آمریکا اگر نرخ حق امتیاز برای محدود کردن رقابت باشد بر حسب ماده 2 قانون شرمین تلاش برای انحصار یا انحصار محسوب می‌شود. قائل شدن تفاوت قیمت برای افراد مختلفی که مشتریان یک لیسانس هستند در برخی قوانین با منع قانونی مواجه است. اما با این حال، باید توجه داشت که حتی جزئی‌ترین تفاوت در مورد یکی از شرایط قرارداد می‌تواند تفاوت قیمت را توجیه کند؛ برای مثال مرجع حل اختلاف، قلمرو لیسانس و ... می‌تواند دستاویز لیسانس‌دهنده برای تعیین قیمت‌های مختلف باشد (Ibid.).

در خصوص مبنای حق امتیاز نیز اصل بر آزادی اراده دو طرف است، اما اگر مبنای حق امتیاز شامل چیزی شود که خارج از محدوده حمایت پروانه اختراع قضیه مورد اختلاف است؛ یعنی اگر تولید محصول یا استفاده از فرایندی خاص در صورت عدم اخذ لیسانس، ناقض حقوق انحصاری کسی نباشد ولی حق امتیاز بر آن وضع شود، موضوع مورد اختلاف است. اما، باید توجه داشت که اگر طرفین در قرارداد خود این‌گونه توافق کرده باشد ملزم به رعایت مفاد قرارداد هستند (Ibid.,: 12-20).

3-2-4) مکانیسم های کنترل رویه‌های محدودکننده تجاری و حقوق مالکیت معنوی

کشورها در قوانین خود قواعدی را وضع می‌کنند که شرایط رقابت را تنظیم می‌نماید و امنیت بازار آزاد را تأمین می‌کند. در ایالات متحده آمریکا این قواعد را قوانین ضدتراست می‌نامند و در کشورهای اتحادیه اروپا و ژاپن قواعد ضد انحصار یا قواعد رقابت نام گرفته‌اند. پایه اساسی قواعد ضدتراست یا ضدانحصار این است که رقابت در عرصه تجارت پسندیده است. هنگامی که شرکت‌ها گرد هم می‌آیند تا با یکدیگر توافق کنند، سلامت جامعه در دست عده اندکی قرار می‌گیرد که منجر به محدود شدن حق انتخاب مصرف‌کنندگان می‌شود و رقابت را کاهش می‌دهد. برای باز نگاه داشتن شرکت‌ها از محدود نمودن تجارت و کنترل کاهش رقابت، دولت‌ها اقدام به وضع قوانین می‌کنند. این قوانین به تمام صنایع و همه سطوح تجارت از جمله: تولید، حمل و نقل، توزیع و بازاریابی تسری می‌یابد. این قواعد عموماً همه‌جانبه‌اند و مجازات‌های ناشی از آن سریع و سخت هستند (Professional Services Associates Philadelphia, 1999: 2).

با توجه به این واقعیت که قوانین مالکیت فکری و قواعد ضدتراست اهداف متفاوتی دارند، بعضی مواقع در مقابل هم قرار می‌گیرند، در اجرای آن‌ها تعارضات و تضادهایی به وجود آمده و گاهی اوقات تطبیق آن‌ها بسیار دشوار می‌باشد. اگرچه قوانین ضدتراست و رقابت بازار آزاد را در طرفین عرضه و تقاضا از طریق ممنوع ساختن محدودیت‌های غیرضروری تشویق و حمایت می‌نماید، قانون ثبت اختراعات به مخترع یک محصول یا فرآیند جدید حقوق انحصاری ساخت، استفاده و فروش آن فناوری جدید را می‌دهد و این بیم وجود دارد که مخترع از این حق انحصاری به شیوه‌ای ضد رقابتی سوء استفاده نماید. بدین ترتیب، اعمال موازی قوانین بازار آزاد و مالکیت فکری نیازمند ارزیابی دقیق و ایجاد تعادل بین اهداف هر یک به منظور به حداقل رساندن تعارضات احتمالی و منع از بین رفتن اهداف کلیدی هر یک از این قوانین می‌باشد.

معاملات انتقال فناوری در کشورهای توسعه‌یافته با درجات توسعه‌یافتگی نسبتاً هم سطح؛ همانند قراردادهای عادی تلقی شده و تحت کنترل قوانین مدنی یا عرفی به ویژه

قانون ضد تراست داخلی و قانون حمایت از مالکیت صنعتی بوده است. در این جا کشورهای در حال توسعه که واردکننده فناوری از کشورهای توسعه یافته هستند باید نظام مناسبی را برای احتیاجات و مسائل خاص خود اتخاذ کنند که این گونه معاملات منطبق با شرایط خاص این کشورها منعقد شود و آسیب کمتری به آنها برساند (Fasih, Op.Cit.,: 153).

4-3) عدم به کار بستن اختراع ثبت شده¹ در کشور محل ثبت

”عدم استفاده“، به عنوان یک عبارت عام به عنوان سوء استفاده‌ای که منجر به صدور مجوز اجباری می‌شود علاوه بر معنای مستقیم که از عبارت برداشت می‌شود و آن عدم به کار بستن اختراع ثبت شده است بر مفاهیم دیگری نیز دلالت دارد؛ از جمله در اختراعات وابسته بایکوت شدن اختراع دوم³ به علت عدم به کار بستن اختراع اول و نیز در عدم استفاده اختراعات مربوط به غذا و دارو (Yosick, 2001: 1276). این مفهوم از اینرو حائز اهمیت است که هدف ثبت یک اختراع و اعطای گواهی اختراع را مخدوش می‌نماید؛ چرا که در ازای انحصارات و حقوق اعطایی به یک اختراع از سوی دولت، در این قرارداد اجتماعی انتظار می‌رود تا اختراع در راستای منافع جامعه به کار بسته شود و منجر به پیشرفت فناوری و انتقال فناوری گردد.

4-3-1) مفهوم عدم به کار بستن اختراع و مفاهیم مشابه

عدم به کار بستن اختراع، اختراع وابسته و اختراعات مرتبط با دارو و مواد غذایی مفاهیمی هستند که تحت عبارت عام ”عدم به کار بستن“ معنا می‌یابند.

الف) عدم به کار بستن اختراع

عدم به کارگیری اختراع ثبت شده منجر به اعطای مجوزهای اجباری می‌شود؛ چرا که

1 - Non-Working of Patented Invention

2 - Non-Working of Patented Invention

3 - Dependent Patent

کشور اعطاء کننده گواهی ثبت اختراع با این فرض اقدام به ثبت اختراع می‌نماید که این اختراع در راستای نفع رساندن به عموم به کار بسته شود، عدم استفاده از اختراع توسط دارنده گواهی اختراع به مثابه نقض این توافق محسوب می‌شود (Ibid.).

برای روشن شدن بهتر مطلب باید ابتدا مسئله "به کار بستن" را تعریف کرد. تعریف "به کار بستن" در هر کشور متفاوت است، گرچه "به کار بستن" به طور کلی به این معنا است که محصول باید به طور واقعی در کشور تولید شود. در بسیاری از کشورها صرفاً بدین معناست که محصول باید در کشور در دسترس باشد؛ چه در داخل کشور تولید شده باشد یا از خارج وارد شده باشد. لزوم در دسترس بودن قابل توجیه است: اگر یک اختراع در کشوری در دسترس نباشد، دیگر تولیدکنندگان باید بتوانند به یک لیسانس دست یابند؛ بدین ترتیب محصول برای عموم در دسترس خواهد بود. با وجود این، وارد کردن محصولی از خارج که به آن گواهی اختراع اعطاء شده است را نمی‌توان به منزله "به کار بستن" برشمرد. بنابراین، کشورها می‌توانند به راحتی برای هر محصولی که واقعاً در کشور تولید نمی‌شود لیسانس اعطاء کنند (Ibid.,: 1288). توجیه این مسئله بسیار دشوار خواهد بود، مگر در مواردی که هدف حمایت از تولیدکننده داخلی باشد. شرکت‌ها این حق اختراع را دارند که محصولاتشان را در جایی تولید کنند که قیمت ارزان‌تری داشته باشد و در نتیجه، عموم نیز محصولی با قیمت پایین‌تر را خریداری می‌کنند. حتی در کشورهایی که تولید محصول در خارج از کشور را نیز "به کار بستن" تلقی می‌کنند، نهادهای اجرایی دارنده گواهی اختراع را مجبور می‌کنند تا برخی از مراحل نهایی تولید محصول را برای اجتناب از پروانه‌های اجباری در کشور انجام دهد (Ibid.).

مالکان گواهی اختراع به دلایل متعددی ممکن است از به کار بستن اختراع ثبت شده اجتناب ورزند. دو دلیل را می‌توان برای این امتناع بررسی کرد که به ترتیب عبارتند از: ¹ فناوری مورد نیاز برای استفاده و صنعتی نمودن اختراع ثبت شده موجود نمی‌باشد و ایجاد آن از لحاظ اقتصادی عملی و ممکن نیست و هزینه تولید محصول با فناوری موجود غیر ممکن است یا بسیار گران تمام می‌شود.

(2) گاهی ممکن است که به کار بستن اختراع با فناوری فعلی امکان‌پذیر باشد، اما از نظر سرمایه‌گذاری برای سرمایه‌گذاران سودآور نباشد و سرمایه‌گذاری برای تولید اختراع ثبت شده امن و سودآور نباشد.

(3) دارنده اختراع با وجود فناوری قابل استفاده از کاربردی کردن اختراع منفعت مناسبی به دست نیاورد.

(4) دارنده گواهی اختراع که خود اقدام به کاربردی ساختن اختراع ثبت شده نمی‌نماید، برای انتقال این فناوری از طریق قراردادهای ليسانس قیمت بالایی را طلب می‌کند.

(5) مالک گواهی اختراع که از نظر فنی و فناوری قادر به ساخت محصول نوآوری شده است، اقدام به این کار نمی‌کند؛ چرا که بیم این می‌رود که محصول جدید به رقابت با محصولات پیشینی پردازد که وی تولید می‌کرده است و به این ترتیب سرمایه‌گذاری مالی وی و بازاریابی برای محصول قدیمی به هدر رفته است (Turner, 1998: 182-186). عدم به کار بستن اختراع را از زاویه دیگری نیز می‌توان نگاه کرد، اگر اعطای گواهی اختراع به مالک آن را از سوی دولت صادرکننده نوعی قرارداد اجتماعی تلقی کنیم، عدم به کار بستن اختراع از سوی مالک گواهی اختراع در حقیقت نوعی نقض قرارداد از سوی وی محسوب می‌شود.

با توجه به این که به طور کلی قواعد مسئولیت بر قراردادها حاکم است، پس این نقض قرارداد از سوی مالک اختراع برای وی مسئولیت ایجاد می‌کند، این مسئولیت هنگامی آشکارتر به نظر می‌رسد که یک طرف قرارداد از عدم ایفای تعهداتش منفعت می‌برد و طرف دیگر - دولت صادرکننده گواهی اختراع - از عدم به کار بستن اختراع ثبت شده متضرر می‌گردد؛ یعنی سود یکی و ضرر دیگری (Ibid.,: 203-204).

ب) اختراعات وابسته

اختراع وابسته اختراعی است که قابلیت کاربرد ندارد، مگر با استفاده از یک اختراع اولیه موجود. این مسئله می‌تواند منجر به یک شرایط نامطلوب شود که هر یک از

طرفین نتوانند از اختراع خود استفاده موثر را انجام دهند. اختراع طرف دوم حق اختراع طرف اول را نقض می‌کند، درحالی که طرف اول نمی‌تواند از اختراع پیشرفته طرف دوم استفاده کند. در صورتی که دو طرف نتوانند به یک قرارداد لیسانس نائل شوند، اختراع پیشرفته‌تر مورد استفاده قرار نمی‌گیرد. میزان زیان وارد شده بر عموم به این امر بستگی دارد که اختراع دوم به چه نسبتی از اختراع اول پیشرفته‌تر باشد. با پیش بینی مجوزهای اجباری، طرفین به توافق به صورت حق امتیاز یا لیسانس متقاطع¹ هر یک از اختراعات مجبور می‌شوند که بدین ترتیب هر دو اختراع به کار بسته خواهند شد (Yosick, Op.Cit.: 1288).

پ) اختراعات مربوط به غذا و دارو

یکی از مواردی که اعطای پروانه‌های اجباری لیسانس در آن رواج دارد؛ اختراعات مربوط به مواد غذایی و دارویی است. در این زمینه دلایل منطقی برای اعطای این پروانه‌ها از سوی کشورها وجود دارد؛ برای حفظ سلامت کشور به واسطه اطمینان از ذخیره دارویی کافی، به‌ویژه برای مبارزه با بیماری‌های مخرب مانند ایدز؛ برای پرهیز از هزینه‌های بالای داروهای جدید که کشورهای در حال توسعه قادر به تأمین آن نخواهند بود؛ و برای تشویق دانشمندان و توسعه صنعت بومی داروسازی. یک تنش دائمی میان نیازهای کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه وجود دارد. صنعت داروسازی در کشورهای توسعه‌یافته که برای تحقیق و تولید یک دارو میلیون‌ها یا میلیاردها دلار هزینه کرده است اجازه نمی‌دهد تا دیگر کشورها بدون رضایت ایشان از این داروها استفاده نمایند. از آنجایی که کشورهای در حال توسعه مصرف‌کنندگان داروها هستند و نه تولیدکننده آن، تمایلی به اعطای گواهی اختراع به محصولات دارویی ندارند، حمایت ناشی از اعطای گواهی اختراع منجر به کاهش دسترسی این کشورها به داروها و افزایش قیمت داروها خواهد (Ibid.: 1289).

تفاوت نگرش کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه برای اعطای پروانه‌های اجباری لیسانس برای محصولات دارویی منجر به تعارضات زیادی میان این کشورها شده است. کشور آفریقای جنوبی برای کاهش هزینه‌های تأمین داروهای ایدز در راستای حفظ سلامت عمومی قانونی را به تصویب رساند که اعطای پروانه‌های اجباری لیسانس برای داروها را اجازه می‌داد. ایالات متحده آمریکا این عمل را بر اساس موافقتنامه تریپس نقض حمایت از اختراع دانست. در نهایت، ایالات متحده آمریکا با اعطای لیسانس موافقت کرد. چندان واضح نیست که این تغییر موضع ایالات متحده به خاطر پذیرفتن قانونی بودن لیسانس‌های اجباری بوده است یا به خاطر فشارهای سیاسی (Ibid).

در دعوای دولت ایالات متحده آمریکا علیه شرکت سهامی خاص گلاسکو، دیوان عالی کشور این نکته را متذکر شد که مجوزهای اجباری با یک نرخ حق الامتیاز منطقی جزو رویه‌های شناخته شده ضد تراست است (Ibid).

2-3-4) عدم به کار بستن و مجوزهای اجباری

صدور پروانه‌های اجباری اختراع هنگامی اتفاق می‌افتد که یک کشور نیاز دارد تا دارنده پروانه اختراع، پروانه اختراع خود را به دیگری لیسانس دهد. این پروانه‌های اجباری در کشورهایی نظیر ژاپن، آلمان و انگلستان رواج دارد، در حالی که در ایالات متحده آمریکا کمتر رخ می‌دهد. در دیگر کشورها، پروانه‌های اجباری اختراع عموماً در مواردی که اختراع مورد استفاده قرار نگیرد و یا هنگامی که منجر به متوقف شدن اختراع وابسته شود، صادر می‌شوند. در ایالات متحده آمریکا استفاده از این پروانه‌ها به تعداد اندکی از پیش‌بینی‌های قانونی و به عنوان رویه قضایی در موارد نقض ضد تراست محدود می‌شود (Ibid.,: 1276).

فقدان بهره‌برداری و یا عدم کفایت بهره‌برداری از اختراع از علل مهم و شایع صدور مجوز اجباری می‌باشد. استدلال اصلی در بهره‌برداری هر چه بیشتر این است که منجر به ارتقاء سطح صنعتی کشورها می‌شود. از این ابزار باید برای معرفی فناوری جدید به

کشورها استفاده شود. البته این نکته نیز قابل توجه می‌باشد که منافع اقتصادی دارنده حق اختراع نیز باید در نظر گرفته شود. ضمن این که عنصر زمان برای این که یک اختراع بتواند در کشورهای متعدد مورد استفاده قرار بگیرد قابل توجه می‌باشد، لذا نمی‌توان به صرف گذشت مدت زمان محدود به علت فقدان بهره برداری و یا عدم کفایت بهره برداری از اختراع درخواست مجوز اجباری نمود (گروه نویسندگان، 1383: 194).

اولین بار مسئله مجوزهای اجباری به منظور جلوگیری از سوء استفاده از گواهی ثبت اختراع در ماده 5 کنوانسیون پاریس پیش بینی شد. ماده 5، بخش الف، قسمت 2 این طور عنوان می‌کند:

"هر یک از کشورهای اتحادیه این حق را خواهند داشت تا با ایجاد اقدامات قانونی به منظور اعطای مجوزهای اجباری از سوء استفاده‌هایی که ممکن است ناشی از حق انحصاری گواهی ثبت اختراع باشد مانند عدم به کارگیری جلوگیری کنند."

سوء استفاده مذکور مانند عدم اقدام در بهره برداری از اختراع ثبت شده می‌باشد. کنوانسیون پاریس این مجوزهای اجباری را غیر انحصاری و غیر قابل انتقال می‌داند و علت صدور آن را فقدان یا عدم کفایت بهره برداری از حق اختراع بر می‌شمارد. همچنین رویه‌های ضد رقابتی را نیز دلیل دیگری برای صدور مجوز اجباری عنوان می‌کند، منافع عمومی و بهداشت نیز از جمله موارد دیگر برای صدور مجوزهای اجباری از سوی کنوانسیون پاریس است، حتی اگر هیچ سوء استفاده‌ای واقع نشده باشد (Fasih, Op.Cit.,: 100-107).

در ایران پیش از تصویب قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری ایران مصوب 1386 هیچ مقرر خاصی درباره مجوزهای اجباری در قوانین وجود نداشت. در قانون جدید ثبت اختراعات قانونگذار به بهترین نحو ممکن مسئله مجوزهای اجباری را در ماده 17 قانون جدید عنوان کرده است. صدور مجوزهای اجباری در قانون ایران مطابق با مفاد ماده 31 موافقتنامه تریپس می‌باشد و بر همان اساس تنظیم شده است. موافقتنامه تریپس در ماده پیشین خود یعنی ماده 30 بیش از آنچه که پیش از این مرسوم

بود محدودیت‌هایی را برای دولت‌ها در صدور چنین مجوزهایی مقرر می‌کند و در ماده 31 از به کار بردن عبارت مجوزهای اجباری خودداری می‌کند. قانونگذار ایران نیز همانند موافقتنامه تریپس از عبارت مجوز اجباری استفاده نکرده و تنها عبارت پروانه بهره برداری را به کار برده است. در هر دو متن به زمینه‌ها و شرایط صدور مجوزهای اجباری در مقابله با مسئله عدم کاربرد اختراع ثبت شده اشاره گردیده است. گرچه موافقتنامه تریپس زمینه‌های صدور مجوز اجباری را محدود نکرده است، که این اقدامی سنجیده و آگاهانه بوده، اعضا به جای این که بر فهرست کردن زمینه‌های مجوز اجباری متمرکز شوند، مذاکرات را به سمت ایجاد شرایط الزام‌آور برای صدور این گونه مجوزها سوق دادند (مرادی، پیشین: 84). این شرایط تلاش می‌کنند در عین حال که اعضا را از اعطای مجوزها باز ندارند، بلکه تأثیرات منفی این مجوزهای اجباری را بر تجارت کاهش دهند.

5) جمع بندی

به این ترتیب ملاحظه شد که مالک یک اختراع در هر مرحله‌ای این امکان را دارد تا از شرایط موجود به نفع منافع خود بهره ببرد؛ به نحوی که پا را از حقوق مقرر فراتر نهد و موجب سوءاستفاده از حقوق قانونی خود شود. متقاضی ثبت یک اختراع این امکان را دارد که چه در مراحل ثبت فناوری‌اش و چه پس از ثبت و ایجاد حقوق انحصاری و وسیع به نحوی عمل کند که بتوان عبارت سوء استفاده از حق را برای وی به کار برد. در مرحله ثبت اختراع با افشای نامناسب و مخدوش و پس از آن با اعمال رویه‌های ضد رقابتی در معاملات انتقال فناوری یا بایکوت کردن اختراع ثبت شده بارزترین نمونه‌های سوء استفاده از حق اختراع هستند که در این مقاله به آن‌ها پرداخته شد. در موافقتنامه تریپس با ایجاد مقرراتی برای ممانعت از بروز موارد اول و سوم تلاش شده است. اصرار موافقتنامه بر افشای مناسب یک ایده متقاضی ثبت تا حدی که فرد ماهر در فن قادر به پیاده ساختن طرح باشد و نیز پرداختن به مورد مجوزهای اجباری جهت به کار انداختن اختراعی که ثبت شده است؛ نشان از توجه موافقتنامه تریپس برای جلوگیری از سوء استفاده‌های وسیع ناشی از انحصارات گسترده مالکان اختراع دارد. اما، در مورد

مسئله رویه‌های ضد رقابتی تریپس حاوی مقرره خاصی نیست و این قوانین ضد تراست هستند که در هر کشوری به مقابله با این شیوه‌های ضد رقابتی می‌پردازند. خوشبختانه قانونگذار ایران در حرکت به سوی الحاق به سازمان جهانی تجارت پس از 75 سال قانونی را تصویب کرد که نواقص و خلل قانون پیشین را در زمینه حقوق مالکیت صنعتی تا حدودی مرتفع نمود. قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری ایران مصوب 1386 برگرفته از موافقتنامه تریپس است و به این ترتیب می‌توان همان رویکرد موافقتنامه تریپس در مقابله با سوء استفاده از حقوق اختراعات ثبت شده را در این قانون نیز مشاهده کرد؛ از جمله افشای یک اختراع تا حدی که برای یک متخصص قابل پیاده کردن باشد، مقابله با عدم افشای مناسب یک اختراع در زمان ثبت و نیز صدور مجوزهای اجباری برای جلوگیری از بایکوت کردن اختراعات ثبت شده. همانند موافقتنامه تریپس این قانون نیز حاوی مفاد خاصی راجع به رویه‌های ضد رقابتی نیست. قواعد مقابله با رویه‌های ضد رقابتی در معاملات انتقال فناوری را باید در جایی دیگری دنبال نمود. پیش از برنامه چهارم توسعه نمی‌توان به قانون خاصی در این زمینه اشاره کرد، اما خوشبختانه موادی از این قانون شرایط مفصلی را در این زمینه مطرح می‌کند که در این مجال فرصت پرداختن به آن نمی‌باشد.

منابع

الف- فارسی:

- حبیبیا، سعید (1388) "ویژگی‌های جدید قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری ایران مصوب 1386"، سمینار حقوق تجارت بین الملل، تهران: دانشگاه آزاد واحد علوم و تحقیقات 16 و 17 خرداد.
- سازمان جهانی مالکیت فکری (1383) سازمان جهانی مالکیت فکری: کنوانسیون‌ها، معاهدات و موافقتنامه‌ها، ترجمه وحید بزرگی، تهران: شرکت چاپ و نشر بازرگانی.
- سازمان جهانی تجارت (1385) اسناد حقوقی سازمان جهانی تجارت: نتایج مذاکرات تجاری چندجانبه دور اروگوئه، چاپ دوم، تهران: شرکت چاپ و نشر بازرگانی.

سازمان جهانی تجارت (1384) بررسی مقایسه‌ای حقوق مالکیت فکری در سازمان جهانی تجارت و سازمان جهانی مالکیت فکری، ترجمه وحید بزرگی، تهران: شرکت چاپ و نشر بازرگانی.

صابری، روح اله (1387) قراردادهای لیسانس، تهران: نشر شهر دانش.
صادقی، محسن (1387) حمایت از ابداعات دارویی و الحاق به سازمان تجارت جهانی، تهران: نشر میزان.

فتحی زاده، امیر هوشنگ و بزرگی، وحید (1383) بایسته‌های الحاق به سازمان تجارت جهانی در زمینه حقوق مالکیت فکری، چاپ اول، تهران: شرکت چاپ و نشر بازرگانی.
گروه نویسندگان (1385) سازمان جهانی تجارت؛ ساختار، قواعد و موافقتنامه‌ها، تهران: شرکت چاپ و نشر بازرگانی، چاپ اول.

مرادی، زهرا (1389) "سوء استفاده از حقوق اختراعات ثبت شده توسط مالکین اختراع تحت قوانین ایران و موافقتنامه تریپس"، پایان نامه دوره کارشناسی ارشد دانشگاه پیام نور، به راهنمایی دکتر محمد فصیح.

میرحسینی، حسن (1385) مقدمه‌ای بر حقوق مالکیت معنوی، تهران، نشر میزان، چاپ دوم.

ب- لاتین:

....(1999) "Anti-Trust Review and Reference Manual" Prepared by Professional Services Af liates Philadelphia, Pennsylvania, Laidlaw Inc. pp.1- 145.

Bainbridge, David I. (2009) **Intellectual Property**, 7th edition, Longman.

Dratler, Jay)2004 ("Licensing of Intellectual Property", New York, Law Journal Press, Vol.1.

Fasih Marnani, S. M. (1998) **Intellectual Property Law of Iran and Development of Technology**, 2nd edition, London: London University press.

Lemley, Mark A. (2007) "A New Balance between IP and Antitrust, John M. Olin Program in Law and Economics Stanford Law School", **Working Paper**, No. 340. pp.1-21.

Thielman, G. W. (2006) "Disclosure and Acknowledgment of References, **Intellectual Property & Technology Law Journal**, Vol. 18.

Turner , Julie S. (1998) " The Nonmanufacturing Patent Owner: Toward a Theory of Ef cient Infringement" , California **Law Review**, Vol. 86: 179, pp.179-210.

World Intellectual Property Organization (1997) **Implications of the TRIPS Agreement on Treaties Administered by WIPO**, Geneva: World Intellectual Property Organization, pp. 3-46.

Yosick, Joseph A. (2001) "Compulsory Patent Licensing for Ef cient Use of

Inventions", **University of Illinois Law Review**, Vol. 2001, pp. 1275-1304.
www.wto.org/english/news-e/news01-e/dg-trips-medicines-O10620-e.htm.
[http://www.ladas.com/Patents/Biotechnology/EPOBiotechInventions/](http://www.ladas.com/Patents/Biotechnology/EPOBiotechInventions/DisclosureSufficiency.html)
DisclosureSufficiency.html.
<http://www.australianprescriber.com/magazine/29/6/148/9/.html>.
<http://www.wipo.int/about-ip/en/iprm/index.htm>.

